

Štruktúra respondentov podľa stupňa zrakového postihnutia v %

Stupeň zrakového postihnutia	Pracujúci	Nezamestnaní
<i>nevidiaci</i>	23,4	7,7
<i>prakticky nevidiaci</i>	48,2	21,1
<i>slabozrakí</i>	24,8	62,7
<i>osoby s poruchami binokulárneho videnia</i>	1,3	6,3
<i>iné postihnutie</i>	0,7	2,1
Spolu absolútne	303	142

Štruktúra respondentov podľa veku, v ktorom získali zrakovú chybu v %

Časové obdobie	Pracujúci	Nezamestnaní
<i>do 1 roku</i>	41,9	29,6
<i>od 2 do 5 rokov</i>	19,8	15,5
<i>od 6 do 16 rokov</i>	18,5	26,1
<i>od 17 do 25 rokov</i>	7,9	6,3
<i>od 26 rokov</i>	11,6	15,5
Spolu	303	142

Štruktúra pracujúcich respondentov podľa vzdelania

Dosiahnuté vzdelanie	Pracujúci	Nezamestnaní
<i>bez vzdelania</i>		2,1
<i>základné</i>	4,0	12,7
<i>stredné bez maturity (SOU)</i>	55	57,0
<i>stredné odborné s maturitou (SOŠ, SPŠ)</i>	22,1	19,7
<i>stredné všeobecné s maturitou (gymnázium)</i>	3,3	3,5
<i>vyššie pomaturitné</i>	4,3	2,1
<i>vysokoškolské</i>	9,9	2,8
Spolu absolútne	303	142

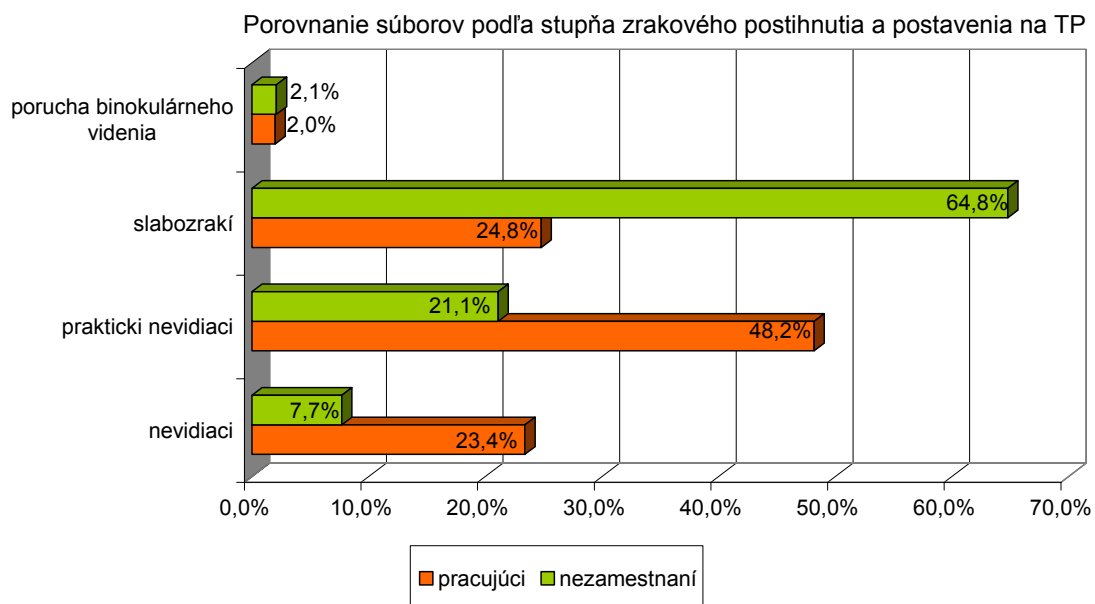
Štruktúra podľa veku respondentov v %

Vek respondentov	Pracujúci	Nezamestnaní
<i>Do 25 rokov</i>	3,0	13,4

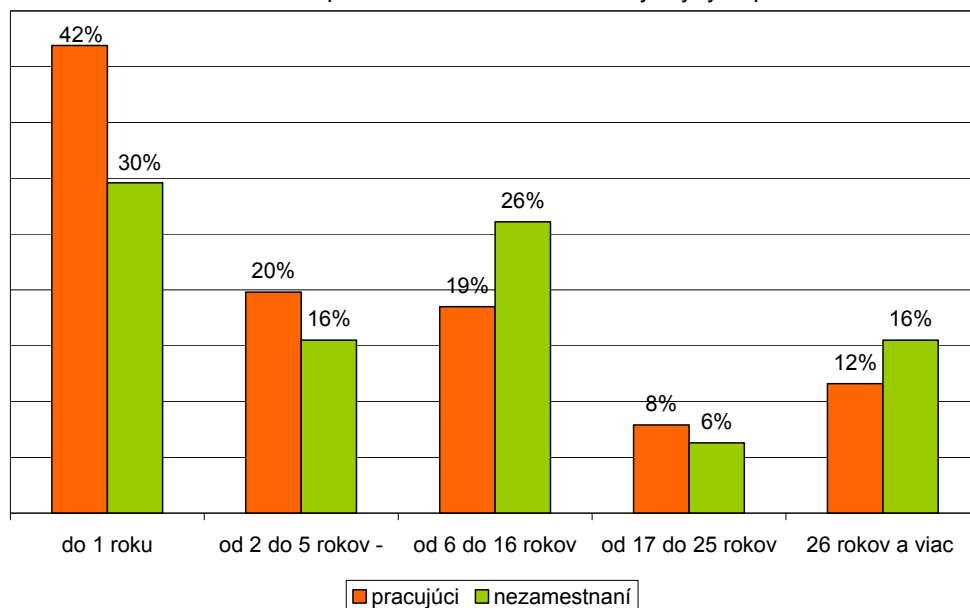
26 -34 rokov	19,4	19,0
35-44 rokov	27,6	26,1
45 -54 rokov	33,3	31,0
55 a viac rokov	8,2	10,5
Spolu absolútne	303	142

Štruktúra respondentov podľa kraja trvalého bydliska v %

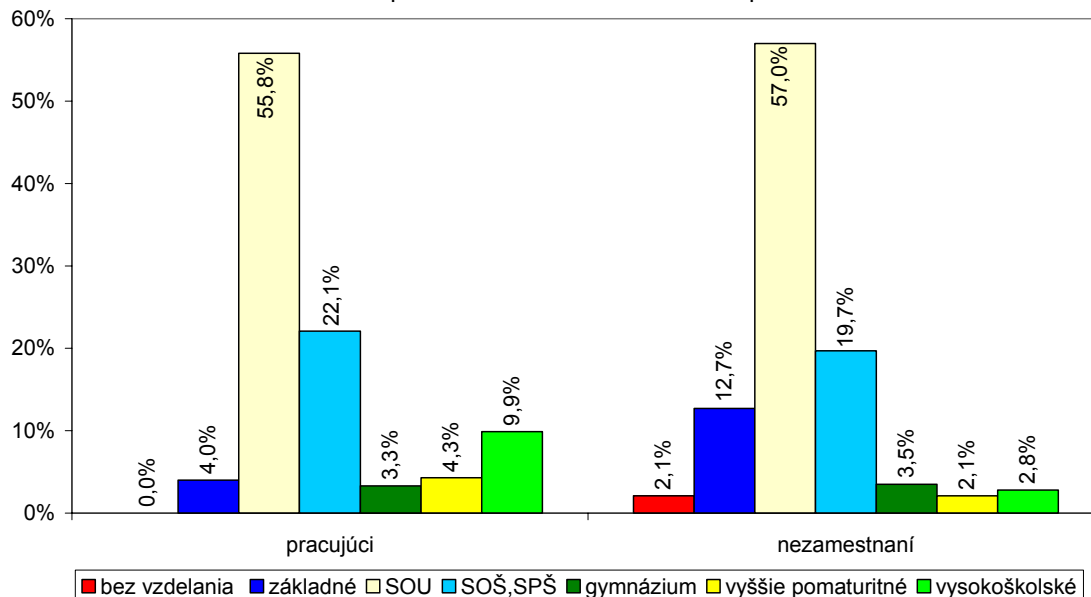
Kraj	Pracujúci	Nezamestnaní
Bratislavský	7,9	3,5
Trnavský	13,2	17,6
Trenčiansky	10,9	12,0
Nitriansky	2,6	5,6
Žilinský	15,8	23,2
Banskobystrický	17,2	10,6
Prešovský	16,2	17,6
Košický	16,2	9,9

Porovnanie súborov podľa veku získania zrakovej chyby a postavenia na TP

Porovnanie súborov podľa dosiahnutého vzdelania a postavenia na TP

2.2 Aký typ školy navštevovali pracujúci zrakovo postihnutí v rámci prípravy na povolanie ?

Viac ako polovica (53%) respondentov, ktorí v čase realizácie prieskumu pracovali sa pripravovali na povolanie v špeciálnej základnej škole pre deti so zrakovým postihnutím. Integrovanú základnú školu navštevovalo 46% respondentov. Integrovaný typ základnej školy navštevoval približne každý

druhý z prakticky nevidiacich a slabozrakých.

V stredoškolskom štúdiu respondenti pokračovali v početnejšom zastúpení na špeciálnych stredných školách (63%) a to vo všetkých skupinách podľa stupňa zrakového postihnutia.

V študovaných odboroch, ktoré uvádzali pracujúci respondenti, prevládali odbory zamerané na tradičné profesie pre ľudí so zrakovým postihnutím masér, košíkár, kefár, spojár.

Približne každý sedemnásť respondent navštevoval školu hudobného zamerania, každý siedmy respondent uviedol, že študoval na škole technického, spoločensko-vedného alebo humanitného zamerania.

Najvyšší počet vysokoškolsky vzdelaných, v súbore pracujúcich slabozrakých a nevidiacich bol zo skupiny nevidiacich a prakticky nevidiacich. Kým v skupine nevidiacich a prakticky nevidiacich osôb na vysokej škole študoval približne každý tretí u slabozrakých ľudí to bol takmer každý deviaty a z osôb s binokulárnou poruchou videnia žiadny respondent štúdium na vysokej škole neuviedol.

Najvyšší počet respondentov, ktorí študovali na vysokej škole, získal poškodenie zraku v období dospelosti.

2.3 Akých druhov ďalšieho vzdelávania sa zúčastňovali pracujúci nevidiaci a slabozrakí respondenti?

Podľa výsledkov, ktoré priniesol výskum, väčšina v súčasnosti pracujúcich respondentov sa zúčastnila viac ako jedného druhu ďalšieho vzdelávania. V súbore bolo minimálne zastúpenie respondentov, ktorí sa podľa svojich tvrdení, ďalšieho vzdelávania vôbec nezúčastnili.

Prevalenciu medzi vzdelávacími kurzami, školeniami, ktoré uvádzali pracujúci respondenti zaznamenali kurzy sociálnej rehabilitácie (sebaobsluha, nácvik zručností na vedenie samostatného života, nácvik čítania s pomocou optických zariadení, Braillovo písmo).

Druhou najvýraznejšie zastúpenou oblasťou ďalšieho vzdelávania bolo rozširujúce a doplňujúce vzdelávanie počas pracovnej činnosti (30%). Medzi kurzami a školeniami, ktoré absolvovali respondenti v rámci tohto druhu vzdelávania dominovali najmä: masérsky kurz, kurz telefonistu, ekonomické kurzy, účtovníctvo. Takmer dve pätiny respondentov uviedlo, že navštevovali kurzy výpočtovej techniky. Približne desatina navštevovala rekvalifikačné kurzy u zamestnávateľa z dôvodu zrakového postihnutia. Každý jedenásť respondent uviedol

Ďalšie vzdelávanie formou zvyšovania stupňa vzdelania počas pracovného života sa týkalo len menšieho počtu respondentov. Z nich väčšina si dokončovala stredné vzdelanie s maturitou a traja vysokoškolské vzdelanie. Nie všetkým, ktorí uviedli, že si zvyšovali vzdelanie, sa príslušné štúdium podarilo úspešne absolvovať a získať zodpovedajúci stupeň vzdelania.

Respondenti , ktorí mali skúsenosť s nezamestnanosťou uvádzali účasť na vzdelávaní a príprave pre trh práce. Približne každý siedmy respondent, z tejto skupiny navštevoval počas nezamestnanosti rekvalifikačný kurz, každý deviaty kurz rozvoja zručností pre získanie zamestnania a kurz výpočtovej techniky. Každý šestnásty sa počas nezamestnanosti pripravoval na samostatnú zárobkovú činnosť.

2.4 Kto podľa názoru pracujúcich so zrakovým postihnutím mal najväčší vplyv na podnietenie ich účasti v ďalšom vzdelávaní?

V hierarchii motivátorov účasti na ďalšom vzdelávaní , ktoré uvádzali pracujúci respondenti so zrkovou chybou, prevládala vlastná motivácia (61%). Vlastnú motiváciu k účasti na ďalšom vzdelávaní deklarovali najmä respondenti z najmladšej skupiny účastníkov trhu práce, vo veku do 25 rokov a výraznejšie muži(68%) ako ženy (52%).

Necelá štvrtina respondentov uviedla , že sa ďalšieho vzdelávania zúčastnila na základe požiadavky zamestnávateľa.

Významnejšie pozitívne pôsobenie rodiny a sociálnych sietí na účasť v aktivitách ďalšieho vzdelávania výskum v tomto súbore respondentov nepotvrdil (len 5% respondentov uviedlo , že sa zúčastnili ďalšieho vzdelávania pod vplyvom rodiny a známych)

2.5. Aké príčiny neúčasti na ďalšom vzdelávaní uvádzali pracujúci nevidiaci a slabozrakí respondenti?

Z analýzy výpovedí respondentov , ktorí sa nezúčastnili žiadnej aktivity ďalšieho vzdelávania jednoznačne rezonuje dôvod , že nepocitovali potrebu ďalej sa vzdelávať. Takmer dve tretiny z tých , ktorí uviedli , že sa nezúčastnili žiadnej aktivity, realizovanej v rámci ďalšieho vzdelávania uviedli dôvod , „že nepocitovali potrebu sa ďalej vzdelávať“. Tento dôvod uvádzali najmä prakticky nevidiaci (76%), nevidiaci (64%) (v súbore slabozrakých 27% respondentov.

Výsledky výskumu naznačujú, že významnejšou bariérou účasti na vzdelávaní, pre ľudí s zrakovým postihnutím v súbore pracujúcich sa ukazuje, vzdialenosť kurzov a dopravná náročnosť pre človeka so zrkovou chybou cestovať na kurzy a vzdelávanie. Každý piaty respondent , z tých ,ktorí sa nezúčastnil ďalšieho vzdelávania uvádzal tento dôvod. Štvrtina nevidiacich a prakticky nevidiacich dopravnú náročnosť označila ako faktor , ktorý ovplyvnil neúčasť na ďalšom vzdelávaní. Dopravná vzdialenosť kurzov bola označovaná ako častý dôvod neúčasti na ďalšom vzdelávaní v Trnavskom, Banskobystrickom a Košickom kraji.

Význam dopravnej prístupnosti kurzov preukazuje aj zistenie, že práve respondenti nižších vekových skupín, do 25 rokov (100%) a od 26 do 34 rokov (50%), ktorí deklarovali najvyšší stupeň vlastnej motivácie zúčastňovať sa

kurzov ďalšieho vzdelávania, v dôvodoch neúčasti na ďalšom vzdelávaní argumentovali práve vzdialenosťou a problémami s dopravnou prístupnosťou.

Ostatné dôvody, ktoré uvádzali respondenti: kurzy o ktoré som mal záujem, neboli vhodné pre zrakovo postihnutých (10%), ďalšie vzdelávanie mi neumožnil zamestnávateľ (8%), kurzy, ktoré mi boli ponúknuté neboli vhodné pre zrakovo postihnutých ľudí (7%).

2.6 Aká je predstava pracujúcich slabozrakých a nevidiacich o potrebe zabezpečenia pomôcok k tomu aby sa mohli zúčastňovať ďalšieho vzdelávania ?

Pomôcky k ďalšiemu vzdelávaniu, potrebu ktorých najčastejšie uvádzali pracujúci respondenti:

zvukové nahrávky (85%)

kompensačné pomôcky (televízna a čítacia lupa, počítač s hlasovým výstupom, diktafón a Pichtov písací stroj) (73%).

študijné materiály so zväčšenou tlačou a elektronické dokumenty (61%).

pomoc asistenta pri vzdelávaní (56%)

Každý piaty respondent uviedol, že k možnosti zúčastniť sa vzdelávania by potreboval študijné materiály v Braillovom písme

Väčšina respondentov uvádzala potrebu viacerých pomôcok.

2.7 V ktorých oblastiach pociťujú pracujúci nevidiaci a slabozrakí respondenti potrebu doplniť si vedomosti, získať nové vedomosti a zručnosti?

Subjektívne zadefinované vnímanie potreby zdokonalenia sa, získania nových zručností v súbore pracujúcich respondentov jednoznačne smerovalo do oblasti zdokonalenia sa v kľúčových kompetenciách v cudzích jazykoch a v získaní zručnosti práce s počítačom.

Ďalšie oblasti, ktoré uvádzali respondenti zo súboru pracujúcich ako oblasti, kde by sa potrebovali do vzdelat', získať nové vedomosti smerovali viac ku konkrétnym profesiám a boli veľmi rôznorodé: masérstvo, ekonomika, účtovníctvo, sociálna rehabilitácia, remeselné práce, spoločenské vedy hudba, záhradníctvo

V súbore pracujúcich niekoľko respondentov uviedlo, že by si v budúcnosti chceli zvýšiť stupeň vzdelania štúdiom na strednej a vysokej škole.

2.8 Akú úroveň dosahujú pracujúci nevidiaci a slabozrakí v ovládaní cudzích jazykov ?

Poznatky z výskumu signalizujú veľmi obtiažny prístup k získaniu jazykových vedomostí ľudí so zrakovým postihnutím. Väčšina pracujúcich respondentov uviedla, že neovláda žiaden cudzí jazyk.

Viac ako dve tretiny pracujúcich slabozrakých a nevidiacich respondentov

uviedlo , že vôbec neovláda anglický, nemecký a francúzsky jazyk. Najlepšie znalosti respondenti deklarovali z ruského jazyka. Ruský jazyk podľa vlastného ohodnotenia, neovláda len každý tretí nevidiaci a slabozrakí respondent.

Z tých pracujúcich respondentov , ktorí uviedli určitý stupeň znalosti cudzieho jazyka, približne pätina ovláda angličtinu a nemčinu na úrovni začiatočníka. Zastúpenie respondentov na vyšších úrovniach ovládania uvedených jazykov bolo štatisticky nevýznamné.

Údaje z prieskumu nepreukázali štatistickú závislosť ani medzi závažnosťou zrakového postihnutia a úrovňou ovládania cudzích jazykov. Významnejší vplyv na ovládanie cudzích jazykov v súbore pracujúcich slabozrakých a nevidiacich má dosiahnuté vzdelanie respondentov a príslušnosť k ženskému pohlaviu. V súbore s nízkym stupňom vzdelania bolo najvýraznejšie zastúpenie tých respondentov , ktorí neovládali žiadny cudzí jazyk a naopak viac ako polovica vysokoškolsky vzdelaných hodnotila svoje vedomosti z anglického jazyka na úrovni mierne pokročilý a pokročilý. Slabozraké a nevidiace ženy vykazovali vyššiu úroveň ovládania cudzích jazykov ako muži.

Relatívne najvyššiu úroveň ovládania cudzích jazykov na základe predloženej škály deklarovali respondenti z Bratislavského kraja a nevidiaci a slabozrakí v Prešovskom kraji.

2.9 Aký stupeň zručností práce s výpočtovou technikou bol zaznamenaný v súbore pracujúcich nevidiacich a slabozrakých ľudí?

Na základe výsledkov prieskumu môžeme konštatovať, že účasť v pracovnom procese významne prispieva k počítačovej gramotnosti respondentov. V porovnaní so súborom nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich nižšie percento uvádzalo , že vôbec neovláda prácu s počítačom a naopak vyššie percento pracujúcich respondentov ovláda prácu s počítačom na vyššom stupni (mierne pokročilý, pokročilý). Pokročilé funkcie MS Word ovláda 12%, MS Excel 7% a Internet s e-mailom 10% respondentov.

Úroveň ovládania práce s počítačom je v súbore pracujúcich ľudí so zrakovým postihnutím vyššia medzi mužmi ako ženami a priamoúmerne sa zvyšujúca k stupňu dosiahnutého vzdelania. Medzi vysokoškolsky vzdelanými respondentmi bolo najviac tých, ktorí uvádzali zručnosti v oblasti programovania.

Komparatívnosť vo vzťahu k populácii bez zrakového postihnutia sa nepotvrdila v korelácii s vekom. Medzi pracujúcimi slabozrakými a nevidiacimi nie je schopnosť ovládať prácu s počítačom významne vyššia v súbore mladších respondentov.

2 Aký typ školy navštevovali nezamestnaní zrakovo postihnutí respondenti v rámci prípravy na povolanie ?

Podľa výsledkov prieskumu väčšina (77%) respondentov zo súboru nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich navštevovala integrovanú

základnú školu. Len necelá štvrtina nezamestnaných navštevovala základnú školu špeciálnu.

Z respondentov, ktorí v rámci školskej prípravy na povolanie študovali na strednej škole, dve tretiny navštevovali integrovaný typ strednej školy a tretina špeciálne školy pre mládež so zrakovým postihnutím.

Špeciálnu základnú školu a špeciálnu strednú školu navštevovali v prevažnej väčšine nevidiaci respondenti. Prakticky nevidiaci a slabozrakí až v stredoškolskom štúdiu výraznejšie pokračovali na špeciálnych stredných školách (nárast u prakticky nevidiacich o 15,4 percentuálnych bodov a u slabozrakých o 12,2 percentuálnych bodov).

V štúdiu na vysokej škole pokračovala jedna desatina respondentov z tých, ktorí mali ukončené stredné vzdelanie s maturitou. Vysokoškolské vzdelanie získali v pedagogických, technických a prírodovedných odboroch.

Podľa stupňa zrakového postihnutia z nezamestnaných respondentov, v štúdiu na vysokej škole pokračoval každý tretí respondent prakticky nevidiaci a skoro každý jedenásty slabozraký respondent. Respondenti nevidiaci a s poruchou binokulárneho videnia neboli medzi vysokoškolákmi v súbore nezamestnaných zastúpení

Podľa obdobia získania zrakovej chyby v štúdiu na vysokej škole pokračovali najmä respondenti, ktorí získali poškodenie zraku v školskom veku (25%). Nezanedbateľnou sa javí skutočnosť, že v štúdiu na vysokej škole pokračoval každý deviaty respondent (11%), ktorý získal zrakovú chybu v predškolskom veku. Analýza výsledkov prieskumu upozornila, že v štúdiu na vysokej škole nepokračoval žiaden nezamestnaný respondent, ktorý získal zrakovú chybu v rannej dospelosti a v dospelosti.

Vo vysokoškolskom štúdiu pokračoval každý jedenásty muž a približne každá ôsma žena.

2.3 Akých druhov ďalšieho vzdelávania sa zúčastňovali nezamestnaní nevidiaci slabozrakí respondenti?

Charakteristika súboru nezamestnaných, kde prevládali uchádzači o zamestnanie evidovaní na úradoch PSVR sa vo výskumných výsledkoch prejavila vysokou účasťou respondentov na rekvalifikačných kurzoch (28%) a kurzoch rozvoja zručností pre získanie práce (25%), ktoré absolvovali v rámci aktivít vzdelávania a prípravy pre trh práce.

Z analýzy výpovedí respondentov vyplynulo, že rekvalifikácia väčšiny respondentov súvisela so zrakovým postihnutím a viedla k zmene pôvodnej profesie na profesiu, ktorú v prevažnej miere vykonávajú ľudia s poruchami zraku. Išlo o profesie masér, čalúnnik, košíkár, kartonážnik, telefonista.

Ako preukázali výsledky prieskumu podľa stupňa zrakového postihnutia, najnižšiu účasť vo vzdelávaní a príprave pre trh práce vyjadrili respondenti zo súboru nevidiacich, čo môže byť vo významnej miere ovplyvnené aj nevhodnou ponukou (nevyhovujúcimi podmienkami) vzdelávacích aktivít, ktoré ponúkali úrady PSVR pre túto skupinu ľudí. Medzi prakticky nevidiacimi bola zo všetkých

stupňov zrakového postihnutia najpočetnejšie zastúpená skupina, ktorá sa pripravovala na samostatnú zárobkovú činnosť. Skoro každý siedmy (15,1%) zo slabozrakých respondentov, ktorý uviedol, že sa vzdelával v rámci vzdelávania a prípravy pre trh práce, absolvoval kurz počítačových zručností (každý jedenásty zo skupiny nevidiacich a každý štrnásty zo skupiny prakticky nevidiacich).

Účasť na sociálnej rehabilitácii uvádzalo v súbore nezamestnaných respondentov menej respondentov, ako v súbore pracujúcich

Účasť na sociálnej rehabilitácii v čase nezamestnanosti prezentovali predovšetkým respondenti s vysokoškolským vzdelaním.

Výsledky výskumu upozornili na tú skutočnosť, že podľa stupňa zrakového postihnutia prevaha respondentov, ktorí získali zrakovú chybu v predškolskom veku (36%) sa zúčastňovala kurzu sebaobsluhy a rozvoja zručností na vedenie samostatného života. Najčastejšie navštevovaným kurzom tých respondentov, ktorí zrakovú chybu získali v školskom veku, adolescencii a rannej dospelosti do 25 rokov, bol kurz zručností na nájdenie a udržanie si zamestnania. Respondenti, ktorí poškodenie zraku získali v dospelosti, najčastejšie uvádzali návštevu kurzov nácviku čítania pomocou optických zariadení a sebaobsluhy a rozvoj zručností na vedenie samostatného života.

Najväčší počet respondentov, ktorí sa zúčastnili jednotlivých aktivít sociálnej rehabilitácie, malo trvalé bydlisko v Bratislavskom kraji. Kurzov rozvoja zručností pre nájdenie a udržanie si práce a kurzov Braillovho písma v tomto regióne zúčastnilo 80% respondentov. Nácviku čítania pomocou optických zariadení a kurzov sebaobsluhy a nácviku zručností na vedenie samostatného života sa zúčastnili 2/3 opýtaných.

Respondenti, ktorí mali v predchádzajúcom období pracovnú skúsenosť uvádzali že sa počas obdobia zamestnanosti zúčastňovali vzdelávania pre rozširovanie a dopĺňovanie vedomostí a zručností(16%) a 4% nezamestnaných respondentov si počas, ktoré priniesol výskum väčšina respondentov sa zúčastňovala na viac ako jednom druhu ďalšieho vzdelávania .

2.4 Kto mal najväčší vplyv na podnietenie účasti nezamestnaných respondentov v ďalšom vzdelávaní?

Účasť na ďalšom vzdelávaní ovplyvnilo podľa poznatkov z výskumu viacero faktorov, ale obdobne ako v súbore pracujúcich najvýraznejšie bolo prezentované vlastné rozhodnutie. Vlastnú motiváciu ako faktor účasti na ďalšom vzdelávaní označilo 69% respondentov za rozhodujúcu.

Viac ako tretina(37%) z nezamestnaných respondentov uviedla, že účasti na vzdelávaní ich motivovalo odporúčanie sprostredkovateľa práce. Odporúčanie sprostredkovateľov uvádzali najmä prakticky nevidiaci a slabozrakí respondenti.

Na rozdiel od súboru pracujúcich, kde sa nepotvrdil významnejší vplyv rodiny a známych na účasť v aktivitách ďalšieho vzdelávania, štvrtina nevidiacich

respondentov uviedla, že sa zúčastnila ďalšieho vzdelávania práve pod vplyvom príbuzných a známych.

2.5 Aké príčiny neúčasti na ďalšom vzdelávaní uvádzali nezamestnaní nevidiaci a slabozrakí respondenti ?

Nezamestnaní nevidiaci a slabozraký uvádzali diverzifikovanejšiu škálu dôvodov neúčasti na ďalšom vzdelávaní, ako pracujúci respondenti.

Necelá polovica (44%)z tých, ktorí sa ďalšieho vzdelávania nezúčastnili, uviedla tak ako v súbore pracujúcich dôvod , že nepocítovali potrebu sa ďalej vzdelávať.

Z hľadiska početnosti rovnaká skupina respondentov (43,6%) dôvodila faktom, že ponúkané kurzy a kurzy, o ktoré mali záujem, sú nevhodné pre zrakovo postihnutých ľudí. Na túto skutočnosť upozorňovali najmä prakticky nevidiaci respondenti (viac ako dve tretiny respondentov).

Viac ako tretina respondentov (38%) nemala záujem o ďalšie vzdelávanie, pretože podľa ich názoru, im nepomôže nájsť si prácu. Tento názor prevládala výraznejšie medzi mužmi (o 6%) ako ženami.

Pre štvrtinu respondentov, ktorí majú odmietavý postoj k ďalšiemu vzdelávaniu, bola dôvodom vzdialenosť, či náročná dopravná prístupnosť. Náročná dopravná prístupnosť bola štatisticky významnejšie deklarovaná v súboroch slabozrakých a nevidiacich respondentov.

Stupeň dosiahnutého vzdelania sa v dôvodoch odmietania účasti na ďalšom vzdelávaní prejavil výrazným zastúpením skupiny respondentov s nízkym stupňom vzdelania (bez vzdelania a základné vzdelanie). U tejto skupiny bola skepsa voči užitočnosti ďalšieho vzdelávania a jeho dopadu na nájdenie si práce najvýraznejšia.

2.6 Aké pomôcky chýbajú nezamestnaným respondentom k tomu aby sa mohli zúčastňovať ďalšieho vzdelávania?

Nezamestnaní zo súboru nevidiacich a slabozrakých by k účasti na ďalšom vzdelávaní potrebovali:

materiály so zväčšenou tlačou (65%)

zvukové nahrávky (54%)

elektronické dokumenty (28%)

pomoc asistenta (27%)

kompenzačné pomôcky (25%). Medzi najčastejšie uvádzanými kompenzačnými pomôckami bola čítacia a televízna lupa a počítač s hlasovým výstupom.

študijné materiály v Braillovom písme (8%) .

Podľa vyjadrenia respondentov k účasti na ďalšom vzdelávaní by nevidiacim a slabozrakým potenciálnym účastníkom vzdelávania pomohli aj bezbariérové priestory a auto, ktoré by umožnilo prepravu na miesto vzdelávania, či do zamestnania.

2.7 Kde nezamestnaní respondenti pociťovali potrebu doplniť si vedomosti , získať nové zručnosti?

Získané výskumné poznatky preukázali, že pomerne vysoké percento nepracujúcich respondentov, nemá záujem o vzdelávacie kurzy, prípadne ich považuje za nepotrebné pre svoje ďalšie pracovné uplatnenie.

Z voľne formulovaných odpovedí tých slabozrakých a nevidiacich respondentov, ktorí sú v súčasnosti nezamestnaní, a prejavili záujem sa ďalej vzdelávať, vyplynulo, že ich orientácia sa sústreďuje na odbor pracovnej činnosti masér a v ďalšom rade na prípravu v kľúčových kompetenciách akými sú príprava na podnikanie, kurzy výpočtovej techniky, kurzy cudzieho jazyka

2.8 Akú úroveň ovládania cudzích jazykov dosahujú ľudia so zrakovým postihnutím v súbore nezamestnaných respondentov?

Drvivá väčšina nezamestnaných respondentov uviedla, že neovláda žiaden cudzí jazyk .

Ovládanie cudzích jazykov je v tomto súbore deklarované najmä na začiatočnickej úrovni (najviac respondentov ovláda na tomto stupni ruštinu (42%), angličtinu (21%) a nemčinu (25%).

Výsledky prieskumu zároveň signalizujú , že úroveň ovládania cudzích jazykov jednoznačne nezávisí od ťažkosti zrakového postihnutia. Medzi respondentmi, ktorí uviedli určitý stupeň ovládania anglického jazyka boli najvýraznejšie zastúpení nevidiaci respondenti, ktorí uvádzali znalosť angličtiny na úrovni začiatočník (30%) a 10% uviedlo , že sú v angličtine pokročilí.

Spomedzi iných jazykov, ktoré uvádzali respondenti prevládala znalosť maďarčiny. Priemerná znalosť maďarčiny sa v súbore nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich pohybuje na úrovni stredne pokročilý. V znalosti maďarského jazyka zohráva významnú úlohu regionálny aspekt.

Celkove vyšší stupeň ovládania cudzích jazykov vykazovali ženy z tohto súboru a respondenti s vyšším stupňom vzdelania.

2.9 Aký stupeň zručností práce s výpočtovou technikou bol zaznamenaný v súbore nezamestnaných nevidiacich a slabozrakých ľudí?

Výskumné zistenia dokumentujú, že viac ako dve tretiny nezamestnaných respondentov so zrakovým postihnutím vôbec neovláda prácu s počítačovými programami, ktoré sú najčastejšie vyžadovanými zamestnávateľmi, a to MS Word, MS Excel a internet, e-mail.

Skúsenosti na úrovni začiatočník, mierne pokročilý s aplikáciou **MS Word** má viac ako tretina (34%) respondentov. Pokročilé funkcie ovládania programu uviedlo 4 % respondentov.

Skúsenosti na úrovni začiatočník, mierne pokročilý s programom **MS Excel** má podľa výsledkov výskumu viac ako štvrtina respondentov (26%). Rovnaká

skupina z hľadiska početnosti ako pri ovládaní MS Word uviedla pokročilé funkcie ovládania programu MS Excel

Internet a e-mail ovláda viac ako pätina respondentov na úrovni začiatočníka a mierne pokročilého.

.Respondenti zo súboru nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich uviedli znalosť ďalších počítačových programov : Cooledit, Booletof, FTP2, Acrobat Reader, Firer.

Vyšší stupeň zručností práce s počítačom uvádzali muži a respondenti s vysokoškolským vzdelaním.

1.Kto mal najväčší vplyv na podnietenie účasti v ďalšom vzdelávaní?

,pracujúci

vlastná motivácia 61%.

na základe požiadavky zamestnávateľa.23%

pod vplyvom rodiny a známych 5%

nezamestnaní.

vlastnú motivácia 69%

odporúčanie sprostredkovateľa práce 37%. najmä prakticky nevidiaci a slabozrakí respondenti.

vplyv rodiny a známych 14,7 % (štvrtina nevidiacich respondentov)

Akých druhov ďalšieho vzdelávania sa zúčastňovali pracujúci nevidiaci a slabozrakí respondenti

pracujúci Podľa výsledkov, ktoré priniesol výskum, väčšina v súčasnosti pracujúcich respondentov sa zúčastnila viac ako jedného druhu ďalšieho vzdelávania. V súbore bolo minimálne zastúpenie respondentov, ktorí sa podľa svojich tvrdení, ďalšieho vzdelávania vôbec nezúčastnili.

Prevalenciu medzi vzdelávacími kurzami, školeniami, ktoré uvádzali pracujúci respondenti zaznamenali kurzy sociálnej rehabilitácie (sebaobsluha, nácvik zručností na vedenie samostatného života, nácvik čítania s pomocou optických zariadení, Braillovo písmo).

Druhou najvýraznejšie zastúpenou oblasťou ďalšieho vzdelávania bolo rozširujúce a doplňujúce vzdelávanie počas pracovnej činnosti (30%). Medzi kurzami a školeniami, ktoré absolvovali respondenti v rámci tohto druhu vzdelávania dominovali najmä: masérsky kurz, kurz telefonistu, ekonomické kurzy, účtovníctvo. Takmer dve pätiny respondentov uviedlo , že navštevovali kurzy výpočtovej techniky. Približne desatina navštevovala rekvalifikačné kurzy u zamestnávateľa z dôvodu zrakového postihnutia. Každý jedenásty respondent uviedol

Ďalšie vzdelávanie formou zvyšovania stupňa vzdelania počas pracovného života sa týkalo len menšieho počtu respondentov. Z nich väčšina si dokončovala stredné vzdelanie s maturitou a traja vysokoškolské vzdelanie. Nie všetkým , ktorí uviedli , že si zvyšovali vzdelanie, sa príslušné štúdium podarilo úspešne absolvovať a získať zodpovedajúci stupeň vzdelania.

Respondenti , ktorí mali skúsenosť s nezamestnanosťou uvádzali účasť na vzdelávaní a príprave pre trh práce. Približne každý siedmy respondent, z tejto skupiny navštevoval počas nezamestnanosti rekvalifikačný kurz, každý deviaty kurz rozvoja zručností pre získanie zamestnania a kurz výpočtovej techniky. Každý šestnásty sa počas nezamestnanosti pripravoval na samostatnú zárobkovú činnosť.

nezamestnaní vysokou účasťou respondentov na rekvalifikačných kurzoch(28%) a kurzoch rozvoja zručností pre získanie práce (25%) , ktoré absolvovali v rámci aktivít vzdelávania a prípravy pre trh práce.

Z analýzy výpovedí respondentov vyplynulo, že rekvalifikácia väčšiny respondentov súvisela so zrakovým postihnutím a viedla k zmene pôvodnej profesie na profesiu, ktorú v prevažnej miere vykonávajú ľudia s poruchami zraku. Išlo o profesie masér, čalúnnik, košíkár, kartonážnik, telefonista.

Ako preukázali výsledky prieskumu podľa stupňa zrakového postihnutia, najnižšiu účasť vo vzdelávaní a príprave pre trh práce vyjadrili respondenti zo súboru nevidiacich, čo môže byť vo významnej miere ovplyvnené aj nevhodnou ponukou (nevyhovujúcimi podmienkami) vzdelávacích aktivít, ktoré ponúkali úrady PSVR pre túto skupinu ľudí. Medzi prakticky nevidiacimi bola zo všetkých stupňov zrakového postihnutia najpočetnejšie zastúpená skupina, ktorá sa pripravovala na samostatnú zárobkovú činnosť. Skoro každý siedmy (15,1%) zo slabozrakých respondentov, ktorý uviedol, že sa vzdelával v rámci vzdelávania a prípravy pre trh práce, absolvoval kurz počítačových zručností (každý jedenásty zo skupiny nevidiacich a každý štrnásty zo skupiny prakticky nevidiacich).

Účasť na sociálnej rehabilitácii uvádzalo v súbore nezamestnaných respondentov menej respondentov , ako v súbore pracujúcich

Účasť na sociálnej rehabilitácii v čase nezamestnanosti prezentovali predovšetkým respondenti s vysokoškolským vzdelaním.

Výsledky výskumu upozornili na tú skutočnosť, že podľa stupňa zrakového postihnutia prevaha respondentov , ktorí získali zrakovú chybu v predškolskom veku (36%) sa zúčastňovala kurzu sebaobsluhy a rozvoja zručností na vedenie samostatného života. Najčastejšie navštevovaným kurzom tých respondentov, ktorí zrakovú chybu získali v školskom veku, adolescencii a rannej dospelosti do 25 rokov, bol kurz zručností na nájdenie a udržanie si zamestnania. Respondenti, ktorí poškodenie zraku získali v dospelosti, najčastejšie uvádzali návštevu kurzov nácviku čítania pomocou optických zariadení a sebaobsluhy a rozvoj zručností na vedenie samostatného života.

Najväčší počet respondentov, ktorí sa zúčastnili jednotlivých aktivít sociálnej rehabilitácie, malo trvalé bydlisko v Bratislavskom kraji. Kurzov rozvoja zručností pre nájdenie a udržanie si práce a kurzov Braillovho písma v tomto regióne zúčastnilo 80% respondentov. Nácviku čítania pomocou optických zariadení a kurzov sebaobsluhy a nácviku zručností na vedenie samostatného života sa zúčastnili 2/3 opýtaných.

Respondenti, ktorí mali v predchádzajúcom období pracovnú skúsenosť uvádzali že sa počas obdobia zamestnanosti zúčastňovali vzdelávania pre

rozširovanie a doplňovanie vedomostí a zručností(16%) a 4% nezamestnaných respondentov si počas, ktoré priniesol výskum väčšina respondentov sa zúčastňovala na viac ako jednom druhu ďalšieho vzdelávania .

príčiny neúčasti na ďalšom vzdelávaní uvádzali pracujúci nevidiaci a slabozrakí respondenti?

pracujúci nepociťovali potrebu ďalej sa vzdelávať.60% Takmer dve tretiny z tých , ktorí uviedli , že sa nezúčastnili žiadnej aktivity, realizovanej v rámci ďalšieho vzdelávania uviedli dôvod , „že nepociťovali potrebu sa ďalej vzdelávať“. Tento dôvod uvádzali najmä prakticky nevidiaci (76%), nevidiaci (64%) (v súbore slabozrakých 27% respondentov).

Výsledky výskumu naznačujú, že významnejšou bariérou účasti na vzdelávaní, pre ľudí s zrakovým postihnutím v súbore pracujúcich sa ukazuje, vzdialenosť kurzov a dopravná náročnosť pre človeka so zrakovou chybou cestovať na kurzy a vzdelávanie. Každý piaty respondent , z tých ,ktorí sa nezúčastnil ďalšieho vzdelávania uvádzal tento dôvod. Štvrtina nevidiacich a prakticky nevidiacich dopravnú náročnosť označila ako faktor , ktorý ovplyvnil neúčasť na ďalšom vzdelávaní. Dopravná vzdialenosť kurzov bola označovaná ako častý dôvod neúčasti na ďalšom vzdelávaní v Trnavskom, Banskobystrickom a Košickom kraji.

Význam dopravnej prístupnosti kurzov preukazuje aj zistenie, že práve respondenti nižších vekových skupín, do 25 rokov (100%) a od 26 do 34 rokov (50%), ktorí deklarovali najvyšší stupeň vlastnej motivácie zúčastňovať sa kurzov ďalšieho vzdelávania, v dôvodoch neúčasti na ďalšom vzdelávaní argumentovali práve vzdialenosťou a problémami s dopravnou prístupnosťou.

Ostatné dôvody , ktoré uvádzali respondenti : kurzy o ktoré som mal záujem , neboli vhodné pre zrakovo postihnutých (10%), ďalšie vzdelávanie mi neumožnil zamestnávateľ(8%), kurzy , ktoré mi boli ponúknuté neboli vhodné pre zrakovo postihnutých ľudí (7%).

Nezamestnaní nevidiaci a slabozrakí uvádzali diverzifikovanejšiu škálu dôvodov neúčasti na ďalšom vzdelávaní, ako pracujúci respondenti.

Necelá polovica (44%)z tých, ktorí sa ďalšieho vzdelávania nezúčastnili, uviedla tak ako v súbore pracujúcich dôvod , že nepociťovali potrebu sa ďalej vzdelávať.

Z hľadiska početnosti rovnaká skupina respondentov (43,6%) dôvodila faktom, že ponúkané kurzy a kurzy, o ktoré mali záujem, sú nevhodné pre zrakovo postihnutých ľudí. Na túto skutočnosť upozorňovali najmä prakticky nevidiaci respondenti (viac ako dve tretiny respondentov).

Viac ako tretina respondentov (38%) nemala záujem o ďalšie vzdelávanie, pretože podľa ich názoru, im nepomôže nájsť si prácu. Tento názor prevládal výraznejšie medzi mužmi (o 6%) ako ženami.

Pre štvrtinu respondentov, ktorí majú odmietavý postoj k ďalšiemu vzdelávaniu,

bola dôvodom vzdialenosť, či náročná dopravná prístupnosť. Náročná dopravná prístupnosť bola štatisticky významnejšie deklarovaná v súboroch slabozrakých a nevidiacich respondentov.

Stupeň dosiahnutého vzdelania sa v dôvodoch odmietania účasti na ďalšom vzdelávaní prejavil výrazným zastúpením skupiny respondentov s nízkym stupňom vzdelania (bez vzdelania a základné vzdelanie). U tejto skupiny bola skepsa voči užitočnosti ďalšieho vzdelávania a jeho dopadu na nájdenie si práce najvýraznejšia.

Aké pomôcky chýbajú respondentom k tomu aby sa mohli zúčastňovať ďalšieho vzdelávania

pracujúci respondenti :

zvukové nahrávky (85%)

kompenzačné pomôcky (televízna a čítacia lupa, počítač s hlasovým výstupom, diktafón a Pichtov písací stroj) (73%).

študijné materiály so zväčšenou tlačou a elektronické dokumenty (61%).

pomoc asistenta pri vzdelávaní(56%)

Každý piaty respondent uviedol , že k možnosti zúčastniť sa vzdelávania by potreboval študijné materiály v Braillovom písme

Nezamestnaní respondenti

materiály so zväčšenou tlačou (65%)

zvukové nahrávky (54%)

elektronické dokumenty (28%)

pomoc asistenta (27%)

kompenzačné pomôcky (25%). Medzi najčastejšie uvádzanými kompenzačnými pomôckami bola čítacia a televízna lupa a počítač s hlasovým výstupom.

študijné materiály v Braillovom písme (8%) .

bezbariérové priestory a auto, ktoré by umožnilo prepravu na miesto vzdelávania, či do zamestnania

2.8 potrebu doplniť si vedomosti , získať nové vedomosti a zručnosti?

Subjektívne zafinované vnímanie potreby zdokonalenia sa , získania nových zručností v súbore **pracujúcich** respondentov jednoznačne smerovalo do **zdokonalenia sa v kľúčových kompetenciách v cudzích jazykoch a v získaní zručnosti práce s počítačom.**

konkrétnym profesiám a boli veľmi rôznorodé : masérstvo, ekonomika, účtovníctvo, sociálna rehabilitácia, remeselné práce, spoločenské vedy hudba, záhradníctvo

V súbore pracujúcich niekoľko respondentov uviedlo , že by si v budúcnosti chceli zvýšiť stupeň vzdelania štúdiom na strednej a vysokej škole.

Získané výskumné poznatky preukázali, že pomerne vysoké percento nepracujúcich respondentov, nemá záujem o vzdelávacie kurzy, prípadne ich považuje za nepotrebné pre svoje ďalšie pracovné uplatnenie.

Z voľne formulovaných odpovedí tých slabozrakých a nevidiacich respondentov,

ktorí sú v súčasnosti nezamestnaní, a prejavili záujem sa ďalej vzdelávať, vyplynulo, že ich orientácia sa sústreďuje na **odbor pracovnej činnosti masér a v ďalšom rade na prípravu v kľúčových kompetenciách akými sú príprava na podnikanie, kurzy výpočtovej techniky, kurzy cudzieho jazyka**

Úroveň ovládania cudzích jazykov

Poznatky z výskumu signalizujú veľmi obtiažny prístup k získaniu jazykových vedomostí ľudí so zrakovým postihnutím. Väčšina pracujúcich respondentov uviedla, že neovláda žiaden cudzí jazyk.

Viac ako dve tretiny pracujúcich slabozrakých a nevidiacich respondentov uviedlo, že vôbec neovláda anglický, nemecký a francúzsky jazyk. Najlepšie znalosti respondenti deklarovali z ruského jazyka. Ruský jazyk podľa vlastného ohodnotenia, neovláda len každý tretí nevidiaci a slabozrakí respondent.

Z tých pracujúcich respondentov, ktorí uviedli určitý stupeň znalosti cudzieho jazyka, približne pätina ovláda angličtinu a nemčinu na úrovni začiatočníka. Zastúpenie respondentov na vyšších úrovniach ovládania uvedených jazykov bolo štatisticky nevýznamné.

Údaje z prieskumu nepreukázali štatistickú závislosť ani medzi závažnosťou zrakového postihnutia a úrovňou ovládania cudzích jazykov. Významnejší vplyv na ovládanie cudzích jazykov v súbore pracujúcich slabozrakých a nevidiacich má dosiahnuté vzdelanie respondentov a príslušnosť k ženskému pohlaviu. V súbore s nízkym stupňom vzdelania bolo najvýraznejšie zastúpenie tých respondentov, ktorí neovládali žiaden cudzí jazyk a naopak viac ako polovica vysokoškolsky vzdelaných hodnotila svoje vedomosti z anglického jazyka na úrovni mierne pokročilý a pokročilý. Slabozraké a nevidiace ženy vykazovali vyššiu úroveň ovládania cudzích jazykov ako muži.

Relatívne najvyššiu úroveň ovládania cudzích jazykov na základe predloženej škály deklarovali respondenti z Bratislavského kraja a nevidiaci a slabozrakí v Prešovskom kraji.

Drvivá väčšina nezamestnaných respondentov uviedla, že neovláda žiaden cudzí jazyk.

Ovládanie cudzích jazykov je v tomto súbore deklarované najmä na začiatočnickej úrovni (najviac respondentov ovláda na tomto stupni ruštinu (42%), angličtinu (21%) a nemčinu (25%).

Výsledky prieskumu zároveň signalizujú, že úroveň ovládania cudzích jazykov jednoznačne nezávisí od ťažkosti zrakového postihnutia. Medzi respondentmi, ktorí uviedli určitý stupeň ovládania anglického jazyka boli najvýraznejšie zastúpení nevidiaci respondenti, ktorí uvádzali znalosť angličtiny na úrovni začiatočníka (30%) a 10% uviedlo, že sú v angličtine pokročilí.

Spomedzi iných jazykov, ktoré uvádzali respondenti prevládala znalosť maďarčiny. Priemerná znalosť maďarčiny sa v súbore nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich pohybuje na úrovni stredne pokročilý. V znalosti maďarského jazyka zohráva významnú úlohu regionálny aspekt.

Celkove vyšší stupeň ovládania cudzích jazykov vykazovali ženy z tohto súboru a respondenti s vyšším stupňom vzdelania.

9 Aký stupeň zručností práce s výpočtovou technikou bol zaznamenaný v súbore pracujúcich nevidiacich a slabozrakých ľudí?

Na základe výsledkov prieskumu môžeme konštatovať, že účasť v pracovnom procese významne prispieva k počítačovej gramotnosti respondentov. V porovnaní so súborom nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich nižšie percento uvádzalo, že vôbec neovláda prácu s počítačom a naopak vyššie percento pracujúcich respondentov ovláda prácu s počítačom na vyššom stupni (mierne pokročilý, pokročilý). Pokročilé funkcie MS Word ovláda 12%, MS Excel 7% a Internet s e-mailom 10% respondentov.

Úroveň ovládania práce s počítačom je v súbore pracujúcich ľudí so zrakovým postihnutím vyššia medzi mužmi ako ženami a priamoúmerne sa zvyšujúca k stupňu dosiahnutého vzdelania. Medzi vysokoškolsky vzdelanými respondentmi bolo najviac tých, ktorí uvádzali zručnosti v oblasti programovania.

Komparatívnosť vo vzťahu k populácii bez zrakového postihnutia sa nepotvrdila v korelácii s vekom. Medzi pracujúcimi slabozrakými a nevidiacimi nie je schopnosť ovládať prácu s počítačom významne vyššia v súbore mladších respondentov.

Výskumné zistenia dokumentujú, že viac ako dve tretiny nezamestnaných respondentov so zrakovým postihnutím vôbec neovláda prácu s počítačovými programami, ktoré sú najčastejšie vyžadovanými zamestnávateľmi, a to MS Word, MS Excel a internet, e-mail.

Skúsenosti na úrovni začiatočník, mierne pokročilý s aplikáciou **MS Word** má viac ako tretina (34%) respondentov. Pokročilé funkcie ovládania programu uviedlo 4 % respondentov.

Skúsenosti na úrovni začiatočník, mierne pokročilý s programom **MS Excel** má podľa výsledkov výskumu viac ako štvrtina respondentov (26%). Rovnaká skupina z hľadiska početnosti ako pri ovládaní MS Word uviedla pokročilé funkcie ovládania programu MS Excel

Internet a e-mail ovláda viac ako pätina respondentov na úrovni začiatočníka a mierne pokročilého.

.Respondenti zo súboru nezamestnaných slabozrakých a nevidiacich uviedli znalosť ďalších počítačových programov : Cooledit, Booletof, FTP2, Acrobat Reader, Firer.

Vyšší stupeň zručností práce s počítačom uvádzali muži a respondenti s vysokoškolským vzdelaním.